

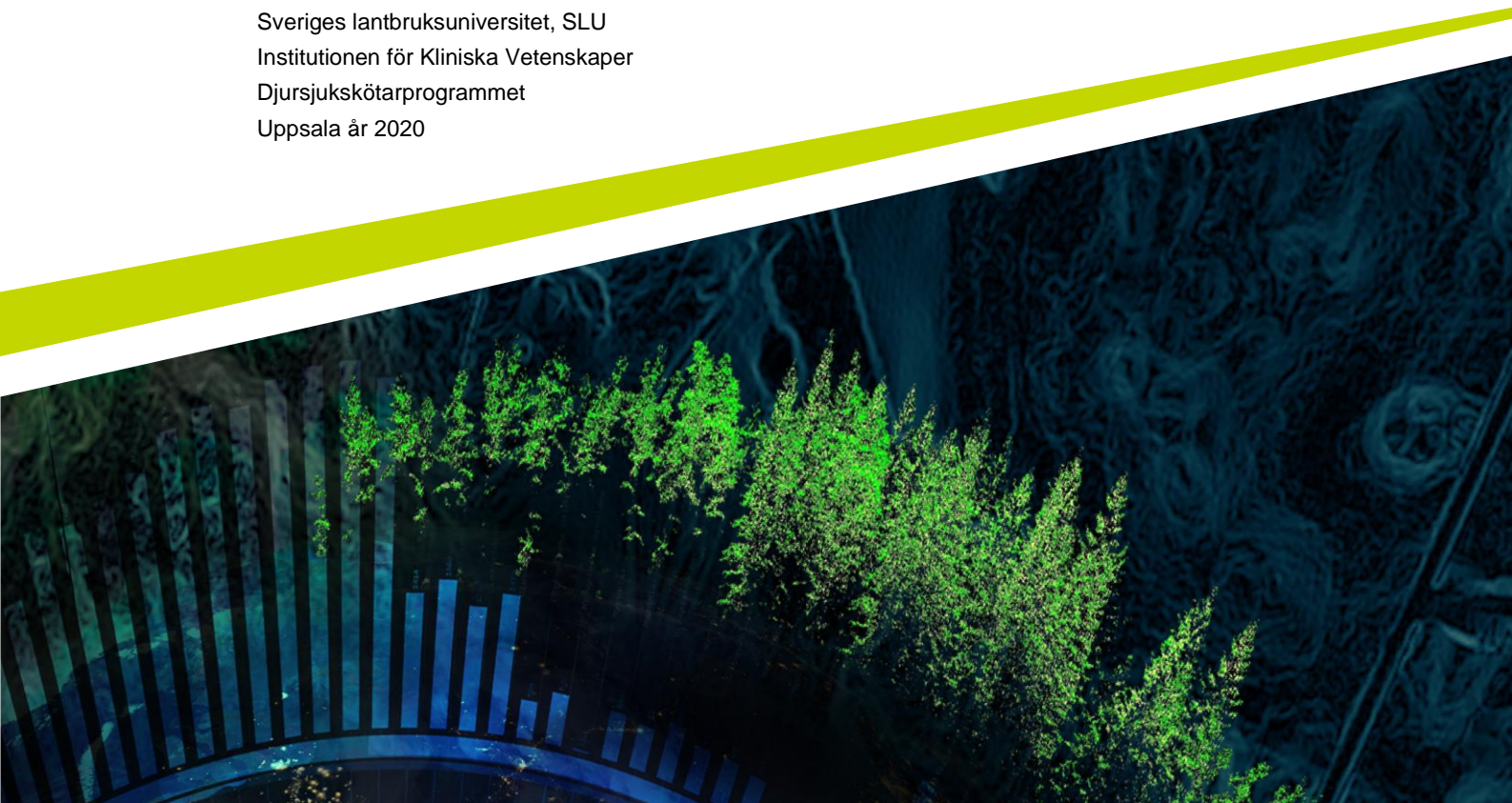
Geriatriska katters särskilda omvårdnadsbehov

– hur omvårdnaden utförs på två svenska
smådjursjukhus, en intervjustudie

*The specific needs of geriatric cats and how they are nursed at two small
animal hospitals in Sweden*

Maja Vestlund & Lisa Willhed

Examensarbete/Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för Kliniska Vetenskaper
Djursjukskötprogrammet
Uppsala år 2020

Geriatriska katters särskilda omvårdnadsbehov – hur omvårdnaden utförs på två svenska smådjursjukhus, en intervjustudie

The specific needs of geriatric cats and how they are nursed at two small animal hospitals in Sweden

Maja Vestlund & Lisa Willhed

Handledare: Sanna Gille, Sveriges Lantbruksuniversitet,
Institution för kliniska vetenskaper

Examinator: Josefin Söder, Sveriges Lantbruksuniversitet,
Institution för kliniska vetenskaper

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i djuromvårdnad

Kurskod: EX0863

Program/utbildning: Djursjukskötprogrammet

Kursansvarig inst.: Kliniska vetenskaper

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2020

Nyckelord: djuromvårdnad, geriatrisk, katt, omvårdnadsbehov, senior, stationärvårdsavdelning, rådgivning

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Institution för kliniska vetenskaper

Avdelningen för djuromvårdnad

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Mer information om publicering och arkivering går att hitta här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Sammanfattning

Som ett resultat av den ständigt ökande kunskapen och kompetensen inom djursjukvården samt människors tilltagande engagemang och emotionella investering i sina sällskapsdjur förlängs djurens liv alltmer. Däribland kattens. Kattens omvårdnadsbehov i geriatrisk ålder och nödvändigheten av eventuella anpassningar har studerats i endast en mindre omfattning, vilket är problematiskt då katter generellt anses dölja smärta och sjukdomssymptom. För att katter ska få en så god välfärd som möjligt under sitt allt längre liv är det viktigt att både djurhälsopersonal och kattägare utbildas angående anpassade åtgärder för geriatriska katter. Syftet med detta kandidatarbete inom djuromvårdnad var att undersöka specifika omvårdnadsbehov hos geriatriska katter och hur omvårdnad samt rådgivning till geriatriska katters ser ut på två svenska smådjursjukhus.

För att besvara frågeställningarna utfördes en litteraturstudie samt en intervjustudie med två legitimerade djursjukskötare vid två smådjursjukhus i Sverige. Resultatet från intervjustudien visade att geriatriska katters särskilda omvårdnadsbehov inte tas i beaktning i lika stor utsträckning som exempelvis kattungars omvårdnadsbehov vid en stationärvårdsavdelning. Respondenterna hade inte tidigare reflekterat över just geriatriska katters omvårdnadsbehov och på arbetsplatserna saknades särskilda rutiner och standardåtgärder för omvårdnaden av geriatriska patienter. Då djursjukhusen fokuserade mycket på individanpassad omvårdnad upplevdes de därigenom ändå medvetna om de enskilda geriatriska patienternas behov och anpassade omvårdnaden därefter.

I litteraturstudien hittades information om sjukdomar och hälsoproblem som äldre katter ofta drabbas av samt vilka anpassningar i hemmet som bör göras för att underlätta vardagen för den geriatriska individen. Detta hade även respondenterna i intervjustudien en del kunskap om och informationen om detta gavs i varierande omfattning som råd till ägarna. Överlag fanns det ingen standardiserad rutin på vare sig omvårdnad eller rådgivning gällande geriatriska katter på de två smådjursjukhusen och respondenterna instämde i att en vetenskapsbaserad och enhetlig rutin för samtliga i personalen troligen hade förbättrat omvårdnaden. Sammanfattningsvis konstaterades att den geriatriska kattens omvårdnadsbehov är ett område som kräver fortsatt forskning. Djursjukvården skulle troligen gynnas av standardiserade protokoll för att öka medvetenheten hos både djurhälsopersonal och djurägare för den geriatriska kattens särskilda omvårdnadsbehov och för att säkerställa en likvärdig omvårdnad och rådgivning av dessa patienter.

Nyckelord: djuromvårdnad, geriatrisk, katt, omvårdnadsbehov, senior, stationärvårdsavdelning, rådgivning

Abstract

As a result of the constant increasing knowledge and competence in veterinary medicine as well as people's growing commitment and emotional investment in their pets, our animals now live longer. Including cats. The specific needs of the geriatric cat have only been investigated to a small extent, which is problematic since the cat is generally considered not to show signs of pain or disease. To be able to give the cat as good life quality as possible during its extended lifetime, it is important that both animal health personnel and cat owners are educated about the specific needs of geriatric cats. The aim of this bachelor's thesis in animal nursing was to investigate what specific

needs cats develop in geriatric age as well as how they are being nursed and what kind of consulting cat owners get from two Swedish small animal hospitals.

A literature review and an interview study with two veterinary nurses from two small animal hospitals in Sweden were conducted. The result from the interview study showed that the specific needs of geriatric cats are not taken into consideration to the same extent as for example the specific needs of kittens in a stationary care unit. The specific needs of geriatric cats were not an aspect that the respondents had reflected upon prior to the interview. However, the animal hospitals focused on individualized care, and they appeared aware of the needs of the individual patients and adjusted the care thereafter.

Information about diseases and health problems that geriatric cats often are affected by and how the home environment should be adjusted to facilitate for the cat were found in the literature. That was an area that the respondents in the interview study had some knowledge about and that was used in the consulting of pet owners in varying extent. Overall, a standardized routine about nursing and consulting for geriatric cats at the two small animal hospitals was lacking. The respondents did not consider this as a problem, since they always adjusted the nursing to the needs of the individual regardless of its age. However, they agreed upon that the nursing possibly would improve by a science based and unitary routine followed by all personnel. This thesis indicates that the specific nursing needs of the geriatric cat require further investigation. It can also be noted that the animal health care could benefit from standardized protocols to raise the awareness of both animal health personnel and animal owners of the specific nursing requirements of the geriatric cat, and to ensure equal nursing and counseling of geriatric patients.

Keywords: animal nursing, cat, consulting, geriatric, needs, senior, stationary care unit

Innehållsförteckning

1. Inledning	9
1.1. Syfte.....	10
Frågeställningar	10
2. Material och metod	11
2.1. Litteraturstudie	11
2.2. Intervjustudie	11
3. Resultat	13
3.1. Litteraturstudie	13
3.1.1. Åldrandeprocessen	13
3.1.2. Hälsoprogram för äldre djur	14
3.1.3. Näringsbehov och utfodring hos äldre katter	15
3.1.4. Sjukdomstillstånd hos äldre katter	17
Kognitiv nedsättning	19
Smärta.....	20
3.1.5. Den äldre katten på kliniken	21
3.1.6. Rådgivning för den äldre katten	23
3.2. Intervjustudie	25
3.2.1. Omvårdnadsbehov och rutiner	25
3.2.2. Undersökning och hantering	26
3.2.3. Burinredning.....	26
3.2.4. Utfodring	26
3.2.5. Rådgivning	27
4. Diskussion	29
4.1. Konklusion	36

1. Inledning

Idag lever våra sällskapsdjur längre än tidigare och det finns en betydande population äldre individer. Detta till följd av en växande kunskap inom nutrition och skötsel, samt djursjukvårdens utvecklade möjlighet till att behandla kroniska sjukdomar och därmed förlänga livslängden hos djur. (Gunn-Moore 2004; Caney 2009) Att djurägare sätter högre emotionellt värde vid sina husdjur och är mer villiga att lägga större ekonomiska resurser på veterinärvård är också något som har bidragit till denna utveckling (Rollin 2007). Enligt Day (2010) innebär det ökade livsspannet en utmaning för djursjukvården när det gäller att hantera de kliniska sjukdomar som kommer med åldrande och utforma strategier för att bromsa åldrandeprocessen samt stödja det äldre djurets fysiologi.

Livet hos ett djur kan delas in i fyra faser; pediatrik, vuxen, senior och geriatrisk. Den seniore åldern representerar övergången mellan de förhållandevis hälsosamma vuxna åren till den geriatrika fasen där allvarliga åldersrelaterade sjukdomar är signifikant mer förekommande. En generell uppfattning om när ett sällskapsdjur egentligen räknas som geriatrisk är svårt att hitta, då det utöver art och rasskillnader även skiljer sig individuellt. Även olika organsystem hos samma individ kan åldras i olika takt. (Fortney 2012) Många andra faktorer som genetik och nutrition samt omgivningsaspekter som temperatur, luftfuktighet, exponering för ultraviolett strålning och föroreningar har även en påverkan på åldrandet för alla arter (Metzger 2005). Enligt Gunn-Moore (2004) är det generellt ansett att katter klassas som geriatrika från tolv års ålder, ett påstående som även styrks av både Hoskins (2004) och Fortney (2012).

Forskning på geriatrika katter har bedrivits gällande sjukdomstillstånd, hälsoprogram och näringsbehov (Hoskins 2004; Epstein et al. 2005; Caney 2009; Pittari et al. 2009; Gunn-Moore 2014; Allbrook 2016). Men däremot saknas det omfattande forskning gällande omvårdnaden, främst då på en stationärvårdsavdelning och exempelvis gällande rörelsebehov samt extra anpassningar för åldrade katter. Det indikerar att behov av fortsatta studier finns för att kunna vårda denna växande patientgrupp på bästa sätt. Med anledning av dessa faktorer har detta kandidatarbete inom djuromvårdnad som syfte att genom en litteraturstudie studera geriatrika katters särskilda omvårdnadsbehov samt undersöka hur två svenska smådjursjukhus utför omvårdnad och rådgivning för

dessa patienter. Detta för att utröna om tillräcklig kunskap kring detta ämne finns på svenska smådjursjukhus och om det i klinisk verksamhet görs tillfredsställande åtgärder för att möta de geriatriska katternas behov.

1.1. Syfte

Syftet med detta kandidatarbete var att genom en litteraturstudie undersöka geriatriska katters särskilda omvårdnadsbehov och via intervjuer exemplifiera hur omvårdnad och rådgivning utförs på två svenska smådjursjukhus.

Frågeställningar

- Vilka särskilda omvårdnadsbehov har geriatriska katter?
- Vilka anpassningar görs i praktiken för geriatriska katter inskrivna på stationärvårdsavdelning på två svenska smådjursjukhus?
- Vilka specifika råd får ägare till geriatriska katter gällande katternas särskilda behov från två svenska smådjursjukhus?

2. Material och metod

2.1. Litteraturstudie

En vetenskaplig grund och förståelse inför ämnet erhöles genom en litteraturstudie. Vetenskapliga artiklar och litteratur rörande geriatriska katter användes som underlag till introduktion, resultat och diskussion, där det tillsammans med intervjuer besvarade studiens syfte och frågeställningar. Till litteratursökningen nyttjades databaserna Web of Science och Google Scholar. Sökorden för sökningarna var cat*, feline, geriatric, old, senior, elderly, care, stationary ward, veterinar* och animal hospital som användes i olika kombinationer på de båda sökmotorerna. Utöver sökningar på olika söktjänster användes även relevanta artiklars referenslistor för att utöka materialet. Inom ämnet fanns begränsad mängd vetenskapligt granskade artiklar och till arbetet har därför även översiktsartiklar och äldre källor använts.

2.2. Intervjustudie

För att besvara studiens frågeställningar genomfördes även två intervjuer med djursjukskötare på svenska smådjursjukhus. Smådjursjukhusen valdes ut genom ett bekvämlighetsurval utifrån geografisk placering. Två djursjukskötare från olika arbetsplatser intervjuades för att undersöka hur omvårdnad och rådgivning av geriatriska katter ser ut på svenska smådjursjukhus. För att kunna besvara studiens frågeställningar användes semistrukturerade intervjuer med förutbestämda frågor som gav möjlighet till följdfrågor och fördjupning inom ämnen utifrån vad respondenten berättade. Åtta frågor som önskade fånga upp respondentens yrkesmässiga åsikter formulerades. Frågeformulär och informationstext skickades ut i förväg till respondenterna för att ge möjlighet till förberedelse samt ge en uppfattning om intervjuområdet. Både frågor och informationstext redovisas i bilaga 1.

Intervjuerna utfördes muntligt på smådjursjukhusen. Under utförande spelades intervjuerna in för att sedan transkriberas. Samtycke till att spela in intervjuerna

gavs av samtliga respondenter. Intervjuerna tog 10-15 minuter och utfördes i början av februari 2020. Resultaten tolkades med hjälp av en kvalitativ innehållsanalys och användes som grund till diskussion där intervjuvaren jämfördes med varandra samt med tidigare litteratur inom ämnet. I arbetet användes inga personuppgifter eller namn på arbetsplatser. För att bevara respondenternas konfidentialitet kallades de i arbetet respondent ett respektive respondent två och ljudupptagningarna kasserades efter att arbetet publicerats.

3. Resultat

3.1. Litteraturstudie

3.1.1. Åldrandeprocessen

Åldrande definieras som ett progressivt bortfall av förmågan hos en organism att möta kraven från omgivningen. Organ förlorar sin regenerativa abilitet och anpassningsförmåga, vävnad blir mer känslig, flexibiliteten försämras samt antalet muskel- och nervceller reduceras. (Mosier, 1989) Följderna av detta är en minskande metabolisk hastighet och försämrat matsmältningssystem, nedsatt immunförsvar, tandproblem samt förtjockad hud. Även förlust av muskler och ben, minskad funktion cirkulatoriskt, respiratoriskt och kognitivt samt problematik med njurar, lever och urinvägar är något som uppstår vid ökad ålder. Gemensamt för alla åldrande system är att den gradvis ökande förändringen är irreversibel och kan påskyndas av stress, effekter av sjukdomar, felutfodring, genetik, miljö och brist på motion. Äldre djur lider sällan av endast en sjukdom, utan uppvisar istället unika kombinationer och nivåer av funktionsförlust både på cell- och systemnivå. (Fortney 2004)

Liksom människor åldras inte katter i en konsekvent takt som är samma för alla individer, och deras kronologiska ålder motsvarar därför inte alltid deras fysiologiska ålder. Vissa katter uppvisar uppenbara tecken på hög ålder redan vid tio år, medan andra förefaller förbli fysiskt oförändrade fram till en ålder av 15 eller 16 år. (Gunn-Moore 2004) I samma översiktsartikel av Gunn-Moore (2004) nämns det att somliga forskare förespråkar att raser som lever längre, däribland Siames, torde klassas som seniora vid 11 eller 12 års ålder. Vidare bör raser med kortare livsspann, som Perser, räknas som seniora redan vid en ålder av sex eller sju år. Trots denna oenighet är det generellt ansett att katter blir seniora vid sju-åtta års ålder och geriatriska vid 12–15 år. Somliga tecken på hög ålder är uppenbara; vitnande päls, en generell nedgång av både kropps- och pälskondition samt bortfall av sinnesförmågor. Andra tillstånd är mindre tydliga och innefattar förändringar i fysiologin i matsmältningsskanalen, immunsystemet, njurar, lever, hjärna samt skelett. (Gunn-Moore 2004) Förändringar i beteende som ofta relaterar till dessa

fysiologiska ändringar är reducering av jaktbeteende, aktivitetsnivå samt tid spenderad utomhus, längre sovperioder och en ökning av vokalisering, osäkerhet samt tillgivenhet för ägaren (Halls 2015).

Vanliga problem som drabbar geriatriska katter enligt Hoskins (2004) är hud- och pälsförändringar, risker vid anestesi samt försämrad förmåga att resa sig eller gå. Även beteendeförändringar, nedsatt syn och hörsel, onormal urinproduktion, urinal eller fekal inkontinens samt hosta är vanligt förekommande hos de äldre katterna. (Hoskins 2004) De tecken på åldrande som uppfattas av djurägare är oftast rubbningar i beteende som relaterar till förändringar i muskler och skelett, nedsättning av sinnen eller den kognitiva funktionen. Det kan vara förändringar av exempelvis sovvanor, vokalisering, användning av kattlåda, aktivitet och rörlighet, nedsättning av syn och lukt, eller interaktioner med familjemedlemmar. Djurägarna själva uppfattar ofta dessa klassiska tecken som en naturlig del av åldersprocessen och tänker inte alltid på att nämna dem för veterinär, vilken med vetskapen skulle ges möjlighet att ingripa i rätt tid och på så sätt förbättra livskvalitén hos katten. (Bellows et al 2016)

Både Harper (1998) och Day (2010) jämför mängden befintlig forskning som finns om åldrande hos katt med motsvarande som finns om hund och finner att inte lika många studier utförts på katter. Lue et al. (2008) utförde telefonintervjuer med 2000 djurägare som en del av en studie med syfte att undersöka relationen mellan ägare och djur samt mellan ägare och veterinär för att se hur detta påverkar omvårdnaden djuret får. De påvisade i studien att ägare generellt sett har starkare band till sina hundar än katter och att katter är signifikant mer sällan hos veterinären än hundar var. (Lue et al. 2008) De fysiska tecknen på åldrande hos katt är inte heller lika tydliga som hos hund och alltså svårare att upptäcka, vilket leder till ett större behov av diagnostiska tester (Metzger 2005).

3.1.2. Hälsoprogram för äldre djur

Många studier belyser vikten av välfungerande hälsoprogram för äldre djur och poängterar att något av det mest essentiella inom detta är regelbunden kontroll hos veterinär (Hoskins 2004; Epstein et al. 2005; Metzger 2005; Vogt et al. 2010; Fortney 2012; Allbrook 2016; Bellows et al. 2016). Det som dock saknas är en gemensam uppfattning angående vad programmet ska kallas, vid vilken ålder det ska införas, vad som bör ingå eller hur ofta per år en patient behöver utvärdering (Metzger 2005). Syftet med kliniska undersökningar av friska sällskapsdjur är att skapa ett utgångsläge att i framtiden kunna jämföra med och då kunna upptäcka subkliniska avvikelser i ett läge där förebyggande behandlingar fortfarande är effektiva. Djur som förefaller friska kan bära på sjukdomar utan att uppvisa kliniska symptom. Vidare finns det, för att belysa sådana fall, inte något som kan ersätta en

omfattande och fullständig bakgrundshistoria i kombination med kliniska undersökningar. Subtila förändringar som noteras genom laborietester kan ge indikationer vid närvaron av en underliggande sjukdom. (Epstein et al. 2005)

För att framgångsrikt lyckas implementera ett hälsoprogram i verksamheten är det viktigt att hela personalstyrkan är medveten om hur kliniken definierar en senior och geriatrisk patient (Metzger 2005). Första steget i initierandet av ett hälsoprogram är enligt Hoskins (2004) att förstå de omfattande behoven av åtgärder och anpassningar för den geriatriska patienten i den dagliga verksamheten på kliniken. Efter det måste programmet förklaras i sin helhet för samtlig personal, innefattande hur det påverkar deras dagliga individuella arbetsuppgifter. Idéer och förslag på förändringar bör inhämtas från personalen då detta kan förbättra genomförandet av programmet. De förekommande aktiviteterna i hälsoprogrammet bör utarbetas för att innefatta bokningar, utförande av undersökningar, underhåll av journaler, tillgång till laborietester samt djurägarkonsultation för att diskutera alla fynd, rekommendationer och efterföljande undersökningar. Tidsbokningar för geriatriska patienter bör, om möjligt, förläggas under den lugnare perioden av dagen, veckan eller året. (Hoskins 2004)

Epstein et al. (2005) nämner vikten av kommunikation och hävdar att veterinärer har ett ansvar att rekommendera den gynnsammaste behandlingen för djuret, men att den valda behandlingen måste ta hänsyn till både djuret och djurägaren. Därför är det viktigt att utarbeta behandlingsprotokoll som eftersträvar bästa compliance. Geriatriska patienter som står under någon typ av behandling kräver ofta mer frekventa undersökningar än friska individer och uppföljande tester samt en ökad dokumentation av progression eller regression av symptom. Det är då viktigt att hålla en god kommunikation med djurägare för att tillsammans monitorera och utvärdera patienten kontinuerligt. (Epstein et al. 2005)

I de flesta hälsoprogram läggs stort fokus vid rådgivningens betydande roll samt att samla in noggrann bakgrundshistoria. Gemensamt för hälsoprogrammen är att de preciserar vad en klinisk undersökning bör innehålla, vilka laborietester som ska göras och hur ofta det rekommenderas att undersöka seniora och geriatriska patienter. Alla hälsoprogram tar även upp hur de definierar en senior samt geriatrisk individ och nämner vanliga sjukdomstillstånd för de äldre djuren. (Hoskins 2004; Epstein et al. 2005; Metzger 2005; Pittari et al. 2009; Vogt et al. 2010)

3.1.3. Näringsbehov och utfodring hos äldre katter

Förändringar i kroppsvikt och muskelmassa kan vara av särskild vikt hos äldre katter, då viktförlust ofta är det första tecknet på sjukdom och förlorad muskelmassa är en riskfaktor för ökad dödlighet (Laflamme & Gunn-Moore 2014). Viktminskning är en icke-specifik förändring som ofta indikerar dålig hälsa, men

ingen särskild diagnos, och är ett av de mest angelägna symptomen att ta hänsyn till hos äldre katter. Många av orsakerna till viktminskning är behandlingsbara och vissa går att bota, men vidare provtagningar krävs oftast för att kunna ställa en diagnos. (Caney 2009) Att undervikt är vanligt hos geriatriska katter kan enligt Pittari et al. (2009) bero på minskad förmåga att smälta protein, underliggande sjukdom eller metaboliska samt hormonella förändringar. Muskelförtvining orsakas ofta av osteoartrit och nervskador, men kan även uppkomma som följd till njursjukdomar, nybildningar samt proteinbrist på grund av otillräckligt intag eller upptag. (Pittari et al. 2009)

En stor del av de inskrivna katterna saknar ett frivilligt födointag till följd av en kombination mellan aktuellt sjukdomstillstånd och en inte tillgodosedd individuell preferens av olika faktorer i utfodringen. Långvarig anorexi hos katter kan allvarligt skada dess tillfrisknande och i allvarliga fall leda till hepatisk lipidosis. (Michel 2001) På en klinik är det därför enligt Allbrook (2016) viktigt att beräkna varje individs dagliga foderintag utifrån vikt och energiinnehåll i valt foder för att säkerställa att patienterna får i sig tillräckligt med näring. Den geriatriska kattens aptit påverkas av flera faktorer som fodertyp, textur, val av matskål och externa stimuli. Det är inte ovanligt att katten väljer att inte äta om någon av dessa komponenter inte möter dess individuella preferens. Matskålar av keramik eller glas är generellt det bästa valet då plast lätt kan skrapas och ge ifrån sig en doft vissa katter inte gillar, medan den reflekterande ytan hos rostfritt stål kan stressa andra individer. (Allbrook 2016) Form och storlek på matskål är också av vikt då den genomsnittliga geriatriska katten är ovillig att sänka ned sitt ansikte i en liten skål för att äta, därför är flata skålar att föredra (Kerrigan 2015). Eftersom nedsatt lukt- och smaksinne är vanligt hos dessa individer kan det ibland vara fördelaktigt att värma fodret för att förstärka dess doft, men då katter är olika föredrar somliga istället sval mat (Michel 2001).

Det är svårt att rekommendera en diet för en geriatrisk patient utan en noggrann nutritionell utvärdering (Laflamme & Gunn-Moore 2014). Åldrande katter har, liksom hundar och människor, ett reducerat energibehov och drabbas därför lättare av övervikt. Hos katter gäller detta dock endast upp till en ålder av ungefär 10 till 12 år. Därefter ökar energibehovet sedan återigen, speciellt efter 13 års ålder. Uppskattningsvis en tredjedel av de åldrade katterna har en försämrad förmåga att smälta fett, medan en femtedel har en nedsatt förmåga att smälta protein. (Allbrook 2016) Friska individer brukar med åren få en ökad aptit för att kompensera för detta, men nedsatt smak- och luktsinne kan äventyra denna respons (Caney 2009). Det finns många äldre katter som är överviktiga, men hos de geriatriska individerna är undernäring ett mer förekommande problem (Gunn-Moore 2004).

Troligt är att geriatriska katter med fördel bör äta en näringstät diet med hög smältbarhet (Laflamme 2005). För att underlätta matsmältningen rekommenderar

Pittari et al. (2009) att flera mindre måltider fördelas under dagen. Antal mål som är mest optimalt är inte fastställt, men bör vara fler än två gånger per dag. Till följd av att geriatriska katter är predisponerade för dehydrering och koprostas är det viktigt med ett tillräckligt stort vattenintag. (Pittari et al. 2009) Även vid kronisk njursjukdom (CKD), som är ett av de vanligaste sjukdomstillstånden hos äldre katter, är det av stor vikt att se till så dessa individer håller en god hydreringsstatus. Dehydrering minskar njurarnas blodflöde och djurägare bör för att öka vattenintaget instrueras i att erbjuda flertalet vattenkällor. (Sparkes et al. 2016) Andra tillvägagångssätt för att öka kattens vätskeintag kan exempelvis vara genom utfodring med våtfoder, torrfoder med tillsatt vatten eller iskuber smaksatta med tonfisksås (Pittari et al. 2009).

En viktig del av behandlingen för kronisk njursjukdom är en anpassad diet. Det finns specifikt utformat njurfoder med restriktioner i både protein och fosfor, innefattande en ökad kalori- och kaliummängd samt supplement av B-vitamin, antioxidanter och omega-3 fettsyror. Det rekommenderas att katter med kronisk njursjukdom enbart bör utfodras med njurfoder och då, om möjligt, våtfoder för att öka vattenintaget. Njurfoder är generellt ansett mindre smakrikt vilket kan leda till dålig acceptans av fodret och i förlängningen inappetens. (Sparkes et al. 2016) Ett annat sjukdomstillstånd som drabbar medelålders katter och där anpassat foder rekommenderas är vid den vanligt förekommande sjukdomen diabetes mellitus. Då anses en diet av proteinrikt våtfoder med lågt kolhydratinnehåll vara fördelaktigt (Bennet et al. 2006).

3.1.4. Sjukdomstillstånd hos äldre katter

Äldre djur påverkas av många sjukdomstillstånd som även förekommer hos yngre individer, men vissa sjukdomar är signifikant mer förekommande vid högre ålder. Vanliga sjukdomstillstånd som ses på klinik hos geriatriska katter är tandproblem, kronisk njursjukdom, hypertyreos, diabetes mellitus, inflammatorisk tarmsjukdom, kronisk smärta, pankreatit, neoplasier, osteoartrit och kognitiv nedsättning. (Epstein et al. 2005) Även övervikt, undervikt, blåsljud och hypertension är vanliga problem (Hoskins 2004; Pittari et al. 2009).

Hypertension är ett vanligt förekommande tillstånd hos äldre katter. Hos de geriatriska patienterna har ofta primär eller sekundär hypertension en förbindelse med hypertyreos och kronisk njursjukdom. (Taylor et al. 2017) Om hypertension förblir obehandlad kan det leda till att kapillärer i ögon, hjärta, njurar samt hjärna skadas. Detta resulterar i symptom som arytm, krampanfall, bakdelspares, nystagmus, blindhet samt polyuri och polydipsi. (Thompson 2004) För att undvika allvarigare tillstånd till följd av organskador och möjliggöra en tidigare diagnostisering av hypertension förespråkas en mer vidspridd rutin av

blodtrycksmätning på katter. Vidare rekommenderas då användning av standardiserade protokoll där blodtrycksmätningen exempelvis sker i ett lugnt, tyst rum med minimalt antal människor närvarande för att öka tillförlitligheten i resultatet. (Taylor et al. 2017)

Gällande endokrina sjukdomar hos geriatriska katter är hypertyreos överrepresenterad. Sjukdomen visar sig genom viktnedgång, hudförändringar, hyperaktivitet, gastrointestinal- och respiratorisk problematik samt polyfagi, polydipsi och polyuri. (Meeking 2005) Oro, takykardi och högre kroppstemperatur är andra förekommande tecken på sjukdomen. Dessa symptom kommer ofta i kombination med varandra och är i flera fall ofta märkbara för kattägaren. (Thompson 2004) Ovanligare symptom som uppvisas, om än inte i samma frekvens, är svaghet, darrningar, minskad tolerans för värme samt minskad aptit (Meeking 2005). Det finns fyra vanliga behandlingsalternativ för hypertyreos; behandling med radioaktivt jod, medicinsk behandling, kirurgi eller en jodfri diet (Carney et al. 2016).

Med åldern förändras strukturen och funktionen i njurarna, vilket resulterar i en försämrad perfusion och läkningsförmåga. Blodflödet och den glomerulära filtrationshastigheten i njurarna minskar i takt med stigande ålder. (Thompson 2013) I en studie utförd av Lawler et al. (2006) obducerades 600 katter med syfte att undersöka deras njurar. Då påvisades att katter äldre än nio år överlag hade en högre prevalens av njursjukdom som dödsorsak än yngre katter. (Lawler et al. 2006) För att upptäcka utveckling av njursvikt och azotemi är förhållandet mellan protein och kreatinin i urinen, samt värdet för kreatinin i blodplasma, viktiga parametrar och bör därför ingå i screeningprogram för geriatriska katter (Thompson 2013). Då kronisk njursjukdom är ett av de sjukdomstillstånd som oftast drabbar de äldre katterna rekommenderas regelbundna undersökningar för att tidigt kunna ställa diagnos. På klinik bör, för den kroniskt njursjuka individen, omvårdnaden fokusera på att hålla en god hydreringsstatus, erbjuda en anpassad diet samt motverka inappetens, illamående och kräkningar. (Sparkes et al. 2016)

Diabetes mellitus är en vanlig sjukdom hos katt som orsakas av insulinresistens eller reducerad insulinfrisättning vilket leder till en kvarstående hyperglykemi (Scudder et al. 2016). Prahl et al. (2007) använde sig av *Veterinary Medical Data Base* och såg över alla registrerade katter med diabetes mellitus mellan 1970 och 1999 för att identifiera trender i prevalensen av sjukdomen och potentiella riskfaktorer. I studien påvisades ökande ålder som den största riskfaktorn. Hankatter konstaterades vara överrepresenterade och även övervikt visades öka risken för sjukdomen. (Prahl et al. 2007)

Då periodentit är vanligt hos de geriatriska katterna rekommenderar Kerrigan (2015) en oral undersökning av både tänder och tandkött på patienter som uppfattas ha svårt att konsumera föda. Dålig munhälsa är en möjlig anledning till inappetens hos geriatriska patienter. (Kerrigan 2015) Lund et al. (1999) samlade in data från 52 amerikanska privatägda kliniker under fyra månader med syfte att undersöka prevalensen av de mest förekommande sjukdomarna hos hund och katt. Information angående ålder, ras, kön, body condition score, diet samt tilldelad diagnos kodades och samlades elektroniskt in från de deltagande klinikerna. Hos de 15 226 katterna som undersöktes i studien var tandsten och gingivit de vanligaste problemen. (Lund et al. 1999) Undermålig munstatus kan ha effekt på hela djurets hälsa, livslängd, livskvalité och interaktioner med djurägare utan att djuret uppvisar uppenbara kliniska sjukdomstecken. Obehandlad tandsmärta kan indirekt visa sig genom dålig andedräkt, skallrande tänder, viktnedgång, ändrade matvanor, letargi eller beteendeförändringar. (Bellows et al. 2019)

Kognitiv nedsättning

Till följd av den växande geriatriska kattpopulationen ökar även andelen katter som uppvisar tecken på beteendestörningar och uppenbar senilitet. Utöver systemiska sjukdomar kan beteendestörningar även vara resultatet av skador eller kognitiv nedsättning. (Gunn-Moore 2014) Förändringar i attityd, aktivitet, aptit, sömn samt kognitiv förmåga är symptom som ofta tyder på underliggande neurodegenerativa förändringar och inte är kopplade till underliggande systemsjukdomar (Bellows et al. 2016). Undersökningar av beteendeförändringar hos geriatriska katter bör innefatta en grundlig bakgrundshistoria, fullständig klinisk undersökning, blodtrycksmätning, urinanalys samt bilddiagnostiska undersökningar (Gunn-Moore et al. 2007).

När en äldre katt uppvisar beteendeförändringar måste främst två faktorer först uteslutas; förändringar i miljön som kan påverka kattens beteende, som en ny familjemedlem eller nytt hem, och medicinska problem (Karagiannis & Mills 2014). Cognitive Dysfunction Syndrome (CDS) är en etablerad diagnos bland geriatriska hundar, som också drabbar katter. Orsaken till CDS är fortfarande okänd, men tros ha att göra med påverkat cerebralt blodflöde och kronisk skada av fria radikaler. (Gunn-Moore 2008) Det är en diagnos som bör ställas först efter en noggrann uteslutning av övriga sjukdomar. Att upptäcka tecken på CDS görs genom observation av beteende och kliniska tecken som ofta uppfattas som en normal del av åldrande. (Gunn-Moore et al. 2007; Landsberg et al. 2010) Tidig detektion är av största vikt då symptomen kan vara behandlingsbara och tillfälligt reversibla (Fry 2015). De vanligaste tecknen på CDS är altererad interaktion med familjemedlemmar, olämpligt urinerande eller defekerande samt ändrad vokalisering, främst högt skrikande på natten (Gunn-Moore 2014).

Landsberg et al. (2010) samlade in data på prevalensen av beteendeförändringar hos seniora katter över tio år gamla. Tillsammans med de 100 senast publicerade inläggen angående beteendeproblem på *Veterinary Information Network* användes sammanlagt 83 fall från tre olika kliniker. (Landsberg et al. 2010) Subtila beteendeförändringar som kan indikera sviktande hälsa eller kognition förblir ofta orapporterade av djurägare (Landsberg et al. 2012). Hos alla fall som analyserades i studien var dock problemen tillräckligt allvarliga för att motivera ägaren att söka hjälp. Studien fann att de vanligaste problemen innefattade eliminering eller urinering inomhus, överdriven vokalisering, desorientering, rastlöshet samt planlöst vandrande. (Landsberg et al. 2010) Moffat & Landsberg (2003) undersökte 154 katter mellan 11 och 21 år gamla som kom in till klinik för rutinvårdsärenden, såsom vaccination. Alla djurägare fick fylla i ett omfattande frågeformulär om medicinsk historia och beteende. Av de 154 katterna uppvisade 44% beteendeförändringar. Av dessa konstaterades 19 stycken ha pågående sjukdomstillstånd och uteslöts därför ur studien. Därefter återstod hos 36% av katterna beteendeförändringar som inte associerades med någon uppenbar underliggande sjukdom. De fann att ju äldre katten var desto troligare var också att den uppvisade beteendeförändringar. Hos katter mellan 11 och 14 år gamla hade 28% utvecklat ett beteendeproblem och hos katter över 15 år ökade den siffran till 50% av populationen. (Moffat & Landsberg 2003)

Smärta

Smärta hos katter kan vara utmanande att upptäcka, särskilt om smärtan är kronisk. Tecken som kan tyda på smärta är oro, aggression, vokalisering samt håltä. Smärta kan även ses genom att katten förändrar sitt beteende gällande aptit, interaktioner med familjemedlemmar, sömn, aktivitet samt respons på hantering. En vanlig orsak till smärta är osteoartrit, som kan visa sig genom aggression, depression, bristande pälsvård, viktninskning, förändrat beteende vid defekering och nedsatt eller förlorad förmåga att hoppa. Även håltä är ett vanligt tecken, men kan vara svårupptäckt vid fall med osteoartrit förekommande bilateralt. Detta ökar därmed risken för att åkomman inte blir behandlad. Nybildningar samt orala och dermala sjukdomar är ytterligare orsaker till kronisk smärta hos geriatriska katter. Om kronisk smärta förblir obehandlad kan onormala beteendeförändringar uppkomma. (Thompson 2013)

Observation av beteende är det bästa sättet att uppfatta befintlig och aktuell nivå av smärta hos katter. Att veta kattens personlighet innan infinnandet av smärta är viktigt, men djurhälsopersonal får ofta förlita sig på information från djurägaren. Smärta kan förvandla en tidigare vänlig katt till en aggressiv och likaså en social katt till en tillbakadragen. (Robertson 2009) Personal rekommenderas på klinik att använda olika smärtskalor, exempelvis *Glasgow Composites Measures Pain Scale*, för att påvisa akut eller kronisk smärta. Målet är att identifiera, förebygga och

minimera. (Epstein et al. 2005) Eftersom även smärtfria katter kan ändra sitt beteende på klinik till följd av rädsla så är smärtbedömning väldigt svårt. Emellertid är katter som lider av akut smärta efterföljande operation eller trauma ofta deprimerade, immobila, stela och försöker gömma sig. (Robertson 2009) Den smärtpåverkade katten som gömmer sig längst in i buren blir enligt Robertson (2009) ofta förbisedd på kliniken och då obehandlad. Vissa katter svarar annorlunda på smärta och utövar ett maniskt samt aggressivt beteende genom att morra, väsa och rulla runt i buren. Katter med buksmärta uppvisar ofta en stel kroppshållning med huvudet nedböjt, armbågarna tillbakadragna, knälederna framåt, spända magmuskler och välvd rygg. Dessa individer har ofta halvslutna eller kisande ögon. (Robertson 2009)

En studie av Hardie et al. 2002 fann att degenerativa ledsjukdomar kunde konstateras hos 90% av geriatriska katter. Studien granskade röntgenbilder från 100 katter över 12 år gamla och graderade varje led som var synlig på en skala mellan 0 och 3. I studien jämfördes alla resultat av allvarlighetsgrad två och tre med tidigare journaler, miljö, sjukdomshistoria, blodprov samt andra viktiga fynd för att undersöka ett samband mellan ledsjukdomar och andra variabler. Allvarlig skada påvisades på 17% av armbågslederna, men ingen slutsats kunde dras om underliggande orsak. Däremot associerades neurologisk sjukdom med lesioner i den lumbosakrala kotkanalen. Det föreslås därför att degenerativa ledsjukdomar kan vara en förbisedd anledning till klinisk sjukdom hos geriatriska katter och att djurhälsopersonal bör vara medvetna om det möjliga sambandet mellan ledsjukdom och neurologisk påverkan. (Hardie et al. 2002) Vidare granskade Clarke et al. (2005) alla katter som blivit röntgade som en del av den diagnostiska utvärderingen mellan juli 1998 och oktober 2003 i databasen tillhörande *University of Glasgow Veterinary School*. Fallen som inkluderades i studien hade tillgängliga röntgenbilder och kompletta digitaliserade journaler med uppgifter om ålder, kön, kroppsvikt, ras, livsstil, diagnos och eventuell hälta. Av totalt 218 katter fann de att 34% led av degenerativa ledsjukdomar, varav majoriteten av fallen var osteoartrit. I studien diskuterades att den betydligt lägre prevalensen av sjuka leder, jämfört med studien av Hardie et al. (2002), sannolikt berodde på en generellt yngre studiepopulation. (Clarke et al. 2002) Båda studierna påvisades en signifikant ökning av degenerativa ledsjukdomar vid ökande ålder hos katt, oavsett ras (Hardie et al. 2002; Clarke et al. 2005).

3.1.5. Den äldre katten på kliniken

Äldre katter hanterar ofta nya miljöer sämre än yngre individer och på en veterinärklinik finns många främmande ljud, dofter och intryck (Allbrook 2016). Djur med kognitiv nedsättning kan bli särskilt förvirrade och stressade av att tas från den välbekanta hemmiljön. Det är därför viktigt att etablera en god balans

mellan mental stimulans och viloperioder. Lugna perioder är väsentligt för att inte störa väletablerade sovmönster. (Kerrigan 2015) Det kan därför vara en god idé att dedikera en del av dagen mellan behandlingar och åtgärder som "tyst tid", då katterna kan få vila ostört. Att spendera tid med patienterna när inte medicinering eller dylikt ska ske rekommenderas också starkt, vilket ger katterna icke-invasiv sköterskekontakt. (Allbrook 2016) Äldre katter har ett större behov av lite extra omsorg och uppmärksamhet jämfört med yngre patienter (Urquhart 2014). Individer med kognitiv nedsättning kan förefalla tillbakadragna och gynnas starkt av sådana sociala interaktioner, vilket kan locka fram deras sanna personlighet. Även fast äldre katter ofta spenderar långa perioder sovandes är det också viktigt att uppmuntra dem till rörelse, vilket främjar cirkulation, matsmältning samt både led- och emotionell hälsa. Ett tyst undersökningsrum föreslås i artikeln vara lämpligt för detta. (Kerrigan 2015)

De geriatriska katterna lider ofta av någon nivå av syn- eller hörselnedsättning och medan de i en trygg miljö som hemmet kan fungera någorlunda normalt så kan en obekant miljö på kliniken leda till desorientering, nervositet eller tecken på aggressivitet hos katten. Patienter med sådana nedsättningar behöver lugn och försiktig hantering. (Kerrigan 2015) Geriatriska katter överlag ska alltid vid moment som undersökning eller blodprovstagning hanteras lugnt och försiktigt för att minimera stress. Även snabba rörelser och översträckning av hals eller ben ska undvikas med tanke på eventuell ledsmärta. (Allbrook 2016) Vid situationer med en individ som har nedsatt hörsel är det nödvändigt att denna kan se personalen närma sig buren. Skulle katten sitta bortvänd från dörren rekommenderas att den medvetandegörs om personalens närvaro genom vibrationer från en försiktig knackning på sidan av buren. För en patient med reducerad syn bör personalen tala långsamt men kontinuerligt när de närmar sig buren. Vidare rekommenderas att en varningsskylt sätts upp på burdörren för att informera personal om sensoriska nedsättningar. (Kerrigan 2015)

Det finns flera väsentliga aspekter i hur burar på kliniker inreds. Valet av kattlåda och substrat är viktigt för komforten hos de geriatriska katterna, då dessa tenderar vara mer kräsna än yngre individer (Urquhart 2014; Allbrook 2016). Lådor med lägre sidor ger lättare åtkomst och minskar belastning på eventuellt smärtsamma leder och frakturer. För patienter med frakturer kan istället för en kattlåda ett absorberande hygienunderlägg med strö på med fördel användas. Typ av substrat kan påverka en katts användande av kattlådan. För hårt strö kan vara smärtsamt att gräva i och obekvämt under tassarna, vilket gör det svårt för de geriatriska patienterna att stå på under en längre tid. Mjukare, sandliknande substrat kan därför ge en bekvämare yta och vara ett lättare material att gräva i. (Allbrook 2016) Både polyuri och inkontinens är vanligt förekommande hos de geriatriska katterna. Det är därför viktigt att hålla patienterna under kontinuerlig uppsikt för att städa lådan

och därmed erbjuda regelbundna möjligheter för eliminering hos individerna. (Kerrigan 2015)

Reducerad muskelmassa är vanligt hos äldre katter och leder ofta till att skelettstrukturer är mer framträdande vilket kan orsaka smärta och ledstelhet hos patienterna efter långa viloperioder (Allbrook 2016). Äldre patienter har också en reducerad förmåga att justera sin kroppstemperatur, vilket omgivningen bör anpassas efter (Urquhart 2014). För att minska belastningen på leder och främja termoreglering är det viktigt att inreda de geriatriska katternas burar med mjuka, tjocka bäddar. Bäddarna bör frekvent inspekteras och alltid hållas rena och torra. Om katten inte använt lådan på hela dagen är det särskilt viktigt att kontrollera så bäddmaterial inte är fullt av urin. (Allbrook 2016) Allt material som är kontaminerat med urin ska snabbt bytas för att undvika frätskador och obehag för patienten. Vidare bör päls som kommer i kontakt med urin tvättas och torkas. Att klippa pälsen runt genitalier hos långhåriga raser är ofta nödvändigt för att hålla en god hygien. (Kerrigan 2015)

3.1.6. Rådgivning för den äldre katten

Djursjukvården eftersträvar tidig detektion av sjukdomar hos seniora och geriatriska patienter. Detta för att ett ingripande i ett tidigt skede kan hjälpa att förbättra livskvalitén och välfärden för äldre katter och deras ägare. (Metzger 2005) För att möjliggöra detta fastslår Allbrook (2016) vikten av tillgänglig klientutbildning på kliniken så att djurägare själva kan känna igen tillstånd som påverkar den äldre katten. Enligt Vogt et al. (2010) är det betydande för djurägare att hålla den kognitiva funktionen under uppsikt och notera tecken på nedsättningar som vokalisering, förvirring eller ändrat användande av kattlådan. Ägare bör också instrueras att notera förändringar i vattenkonsumtion, ökad eller minskat aptit samt ändringar i kroppsvikt eller aktivitetsnivå. Djurägaren bör även vara uppmärksam på eventuella tecken på smärta. (Metzger 2005) Ansvaret att utbilda djurägare inom subtila beteendeförändringar som inte bara är "hög ålder" hamnar hos djurhälsopersonalen. Med till och med minimal utbildning kan utgången för många sjukdomstillstånd förbättras om djurägare vet vad de ska vara uppmärksamma på. (Fortney 2012)

Att genomföra förändringar i hemmiljön för de geriatriska individerna kan vara nödvändigt, speciellt vid fall med osteoartrit. Det ska alltid vara lätt för katterna att ta sig till kattlåda, mat och en mjuk bädd. När de fysiska förutsättningarna ändras kan dock även miljön i hemmet behöva göra det, exempelvis genom att justera storlek och höjd på kattlådan. (Vogt et al. 2010) En artikel av Malik (2019) syftar till att ge en kort men grundläggande överblick av omvårdnaden av sällskapsdjur i livets slutskede. Artikeln innehåller fyra fallstudier, varav en handlar om den 15–

20 år gamla hittekatten som kommer in till klinik fem dagar efter att ha blivit adopterad. Studien tar upp anpassningar i hemmet som gjordes åt patienten vilka innefattade trappor och ramper till bädd, kattlåda samt ytterdörr till följd av reducerad rörlighet och oförmåga att hoppa. Matskålarna höjdes upp och då katten hade svårt att tvätta sig var djurägarna tvungna att kontinuerligt borsta individen och se till så denne höll en god hygien. Djurägarna var på grund av kattens ökade skaderisk instruerade att regelbundet hålla denne under uppsikt. Även eventuella tecken på stress eller depression skulle noteras av djurägarna och i syfte att reducera stress skulle katten introduceras till nya saker långsamt. (Malik 2019)

På kliniken rekommenderas personalen utbilda djurägare kring munhälsa, diet och näringsbehov, viktkontroll, bibehållen rörlighet, mental hälsa, åtgärder för hemmiljön samt eventuellt uppmärksamma sjukdomar som är vanliga hos intakta individer. Det är väsentligt att informera djurägare till sjuka geriatrika katter om sjukdomstillstånd, diagnos, prognos samt eventuella biverkningar av behandling. Detta bör göras både skriftligt och muntligt för att bättre få en tydlig bild av djurägarens förväntningar och kunna påverka dessa om de inte skulle visa sig realistiska. (Epstein et al. 2005)

Två vanliga misstag ägare till äldre djur gör är att undgå att notera subtila förändringar i deras djurs beteende eller mönster och sedan anta att det inte finns något att göra åt åldersrelaterade sjukdomar (Fortney 2012). Under veterinärbesök är det troligt att djurägare rapporterar allvarliga beteendeförändringar medan subtila tecken som kan indikera på sviktande hälsa eller kognition ofta förblir orapporterade (Landsberg et al. 2012). Personalen bör med anledning av detta informera djurägarna om potentiella följder för hälsa och välfärd om dessa tecken skulle förbli onoterade (Landsberg et al. 2011). Familjemedlemmar kan behöva specifika rekommendationer för att identifiera olika förändringar från normalt uppförande och djurhälsopersonalen bör tränas i att ställa frågor om beteende (Landsberg et al. 2012). Att använda sig av ett frågeformulär kan enligt Landsberg et al. (2011) vara ett snabbt och effektivt sätt att samla in omfattande information om eventuella förändringar inom både hälsa och beteende.

Hoskins (2004) understryker vikten av tillräcklig åsidosatt tid för att kunna se över hela fallet vid konsultationen av ägare till geriatrika katter. Konsultationen bör starta med en enskild diskussion mellan djurhälsopersonalen och djurägaren, utan djur, för att gå igenom olika testresultat eller andra saker som återbesök eller rekommendationer. Veterinären bör alltid närvara under en del av rådgivningen. Specifika rekommendationer ska även ges skriftligt till djurägaren. Efter att djurägaren betalat och eventuellt bokat ett nytt besök återförenas djuret med ägaren och avslutande råd eller demonstrationer kan göras med hjälp av djuret. (Hoskins 2004)

3.2. Intervjustudie

Genom hela intervjustudiens resultat markeras svar från respondent ett med en etta (1) och svar från respondent två markeras med tvåa (2).

3.2.1. Omvårdnadsbehov och rutiner

Båda respondenterna var överens om att tidigare inte ha reflekterat över just geriatriska katters omvårdnadsbehov och berättade att de på klinikerna överlag individanpassade omvårdnaden för alla patienter. "Generellt sett så brukar jag nog inte tänka att alla geriatriska katter har samma omvårdnadsbehov, utan att man får ju se lite från individ till individ"¹. Således saknades särskilda rutiner eller standardprotokoll för patientgruppen bestående av äldre katter. Alla patienter utvärderades istället individuellt för att omvårdnaden och kliniskmiljön skulle kunna anpassas i den mån det gick utifrån just den patientens specifika behov. Både respondent ett och två nämnde exempel på tillstånd som kräver anpassad omvårdnad, men poängterade att det är något som gjordes för samtliga patienter och inte något som skedde enbart för individer med hög ålder. "Är det så att den har, ja, men dålig syn eller dålig hörsel eller sådär, då anpassar vi såklart för det. Men det gör vi ju även om den är två och ett halvt, så det är ingenting vi tänker speciellt på bara för att den är gammal"². Respondent ett nämnde att vid sådana situationer brukade exempelvis maten värmas upp, extra smakrika foder erbjudas samt personalen vara noga med att annonsera sig själva tydligt när de närmade sig kattens bur. Respondenten nämnde vidare att för gamla katter kan det vara fördelaktigt att inspektera munnen hos patienten för att uppmärksamma eventuella tandproblem.

En jämförelse med hundar på kliniken togs upp av den ena respondenten. "Här blir det ju också, vi ser ju hundarna i rörelse mycket mer än vad vi ser våra katter. Vi är ju ute och rastar hundarna fem-sex gånger om dagen liksom och katterna, ja, men ofta får de väl gå runt lite grann i samband med ronden. Men inte... vi ser ju inte dem på samma sätt liksom och då kan man ju mycket lättare missa liksom, ja, men ledproblem. Jag kan tänka mig att en artroskatt som sitter i våra burar i fyra dagar är rätt ordentligt stel och har ont sen. Bara liksom en rastning två gånger om dagen på en äldre katt skulle nog kunna göra ganska mycket. Komma ut och gå lite i korridorerna"². Detta nämndes som svar på frågan om respondenten ansåg att klinikens omvårdnad av de geriatriska katterna var tillräcklig.

"Det finns inget geriatriskt protokoll att följa. Och det gör det ju, alltså tittar man åt andra hållet; får vi in en fyra månaders katt så finns det ju definitivt saker vi gör bara för att det är en ung individ, plockar fram en extra leksak, kanske släpper ut lite grann på golvet, ja, men såhär. Så det kan man ju känna att det borde finnas liksom en motsvarande rutin i andra skalan"². Avsaknaden av officiella protokoll

för de geriatriska katterna uppfattades inte av respondenterna som ett problem, men de båda instämde i att detta potentiellt sett skulle kunna bidra till en bättre omvårdnad för katterna. "Jag tycker nog att det vi gör är rimligt och tillräckligt, men som vi var lite inne på att det är klart att det skulle vara bra att liksom ha kanske mer en samstämmig syn på vad vi bör göra. Men vi pratar mycket om omvårdnad generellt. Jag känner lite att det faller in under den biten, att vi vill ha en god omvårdnad av våra patienter och ser dess specifika behov"¹.

3.2.2. Undersökning och hantering

Då båda arbetsplatserna arbetade utifrån att försöka se varje individs enskilda behov fanns inga tydliga riktlinjer att alltid använda sig av i hanteringen av en geriatrisk katt på klinikerna. "Vi tar hänsyn till de problem vi upplever att den har, oavsett om den är här för att behandla just det eller om den är här av en annan anledning. Men ingenting som vi liksom specifikt funderar på just för att det är en äldre katt"². Respondent ett nämnde att särskilt vid veterinärens kliniska undersökning kan det vara bra att vara medveten om eventuell stelhet hos patienten. Detta för att i möjligaste mån undvika onödig smärta vid palpation och manipulering av leder. "Generellt sett försöker vi jobba utifrån att se vad behöver den här patienten. Tycker den att det är obehagligt att bli undersökt på bordet? Kan vi vara någon annanstans? Försöker tänka igenom situationen så att den ska bli så stressfri som möjligt för patienten"¹. Överlag upplevdes det inte finnas några specifika frågeställningar eller tillvägagångssätt arbetsplatserna använde sig av vid hanteringen av just äldre katter.

3.2.3. Burinredning

Burarna till de geriatriska katterna inreddes på de båda klinikerna på standardvis som till övriga katter, om det inte upplevdes att patienten hade svårt att ta sig i och ur kattlådan. En typisk kattbur inreddes enligt de båda respondenterna med kattlåda, ett litet hus, mat- och vattenskål samt mjuka filter. Vid behov fick de, istället för en kattlåda, ett absorberande hygienunderlägg med sand på. "Ifall det är en väldigt rädd katt så kanske vi också har ett hus över själva toalettlådan, så man kan hänga över en filt så att de får ett litet helt privat område. Det är ju så olika, hur de tycker och upplever att vara på klinik"¹.

3.2.4. Utfodring

Båda arbetsplatserna utfodrade dagligen katter upprepade gånger och ingen av djursjukhusen använde sig av något specifikt foder till geriatriska just katter. Respondent ett berättade att de vid utfodring kunde tänka på att katterna eventuellt har ett nedsatt luktsinne och utifrån det välja ett foder som exempelvis luktar extra gott, värma det eller addera något som gör det mer tilltalande för patienten. Besöksorsak och möjligt sjukdomstillstånd var även aspekter som togs med i

beräkningen i fråga om vilket foder som var lämpligt. Generellt sett utgick de från att geriatriska katter, som inte anses vara överviktiga, har ett lite högre näringsbehov för att inte gå ner i vikt, speciellt vid situationer då de är inskrivna och kanske äter lite sämre.

Respondent två nämnde att de beräknade näringsbehovet annorlunda mot de vuxna katterna, då de ökade energibehovet för de geriatriska individerna. Respondenten berättade vidare att i situationer där patienterna inte äter brukade de värma fodret för att få den att lukta mer, eller erbjuda foder de vet doftar extra. Detta gjordes för alla katter och var ingenting de tog hänsyn till om de inte upplevde det vara ett problem. Både torrfoder och våtfoder brukade på rutin erbjudas till dess att patientens egen preferens hade noterats, men i fall med geriatriska katter påpekade respondenten att våtfoder möjligtvis kunde vara ett bättre val då risken för tandproblematik är större. De övervägde också specialfoder men ville i regel undvika att börja utfodra patienterna med något specifikt foder de ville att djuren skulle äta hemma, utan istället ge djurägarna möjlighet att introducera det i hemmiljö. "Vi brukar försöka undvika att sätta in dem på någonting här som vi vill att de ska stå på hemma. Och undvika foderaversioner. Så det är väl snarare så att vi, när de är här, undviker att ge liksom seniorfoder och sånt där för att man vill kunna ge de möjlighet att äta det hemma istället"².

3.2.5. Rådgivning

Ingen av klinikerna hade någon standardmall för skriftligt hemgångsråd, eller punkter som alltid togs upp, rörande geriatriska katter. Respondent ett berättade att de försökte tänka förebyggande och poängtera de vanliga sjukdomarna hos äldre katter. Exempel som nämndes där det är viktigt för djurägare att vara uppmärksam var ökad törst och att de använder kattlådan som de ska, inte mer eller mindre. Även kattens hygien och renlighet var något som brukade nämnas. "Det är många katter som, för att det är stela, har svårt att göra rent sig själva. Att det är bra som ägare att vara uppmärksam på det, att man kanske inte alltid har med sig det och förstår varför det blir liksom tovor på ryggen på katten. Och att det kan vara ett tecken på att katten behöver smärtlindring eller någonting annat, att man kan behöva hjälpa dem med borstning och så"¹. Respondent ett nämnde också att kliniken tidigare hade haft seniorkontroller, men att de nu generellt sett hade så ont om tider till polikliniken att respondenten upplevde att det var något som inte längre prioriterades. Respondent två berättade att detta inte heller var något som erbjöds på dennes arbetsplats.

Respondent två berättade att de vid kontakt med djurägare till geriatriska katter brukade tänka på att påminna om vad de bör hålla koll på i hemmet och vilka beteendeförändringar de bör vara uppmärksamma på. Men där verkade det skilja

sig lite från person till person just vad de valde att lyfta, utifrån egen kunskap och intresse. “När det gäller rådgivningen så tror jag kanske att det varierar lite mer beroende på vem som lämnar hem och liksom, ja, men vad de tänker på, lite vad de har för specialintressen. Det blir att man lyfter det man själv ser och tänker på liksom”². Själv brukade respondenten alltid ta upp artros, att katterna till följd av stelhet och eventuell smärta kanske inte längre kan hoppa upp på fönsterbrädor eller höga höjder och att de ska ha någonstans mjukt och skönt att ligga på. Då både övervikt och diabetes är vanligt hos geriatriska katter var foder någonting respondenten sa att de alltid påminde om till drabbade patienter.

4. Diskussion

Målsättningen med arbetet från början var att genomföra tre intervjuer, men endast två ägde rum. Ett mer omfattande underlag från intervjuer på fler kliniker hade troligen bidragit till att pålitligare slutsatser hade kunnat dras. I nuläget kan endast konstateras att de deltagande klinikerna uppfattades dela samma vision i sina kliniska arbetssätt. En enkätstudie, istället för intervjustudie, hade antagligen genererat en större mängd data. Potentiellt hade då mer generella slutsatser kring omvårdnadsrutiner och rådgivning av geriatriska katter på smådjursjukhus i Sverige kunnat dras. Kandidatarbetets ämnesområde uppfattades dock inte vara lika lämpligt för en enkätstudie som för en intervjustudie. En eventuell enkät hade blivit omfattande och tidskrävande att svara på, med många beskrivande svar i fri text. Detta skulle i en förlängning kunna leda till en lägre svarsfrekvens än förväntat och också svårigheter i att sammanställa svaren. En intervjustudie ansågs mer gynnsam då detta möjliggjorde att respondenterna kunde svara fritt på frågorna och tillfälle att ställa följdfrågor erbjöds. Mer kvalitativ och tydlig information erhålls med det tillvägagångssättet vilket bedömdes nödvändigt för kandidatarbetets syfte och frågeställningar.

I efterhand diskuterades om ett mer extensivt frågeformulär hade varit att föredra, då det upplevdes att information angående vissa aspekter missades. Exempelvis hade en tydligare beskrivning av exakta tillvägagångssätt kring hemlämningar varit önskvärd. Då det i litteraturen läggs stor vikt vid rådgivning hade det i studien kunnat fokuserats mer på detta. Frågor angående hur mycket tid som spenderas med de geriatriska katterna mellan behandlingar och om något särskilt tänk kring ostörd tid eller rörelse fanns hos klinikerna hade med fördel också kunnat inkluderas i frågeformuläret. Både under litteratursökningen och intervjuerna uppfattades en jämförelse mellan geriatriska katter och geriatriska hundar som nästintill oundviklig. Detta var för kandidatarbetets syfte och frågeställningar inte relevant, men anses vara ett spännande område att undersöka i framtida studier. Till följd både av omfattande rekommendationer för hälsoprogram som finns i litteraturen samt den ena respondentens omnämnande av uteblivna seniorkontroller så hade även detta ämne varit av intresse att fördjupa sig i vidare.

Under litteraturstudien upplevdes en brist på omvårdnadsforskning bedriven på geriatriska katter. I kandidatarbetet strävades det efter att endast använda

originalartiklar. Då det särskilt rörande de geriatriska katternas omvårdnadsbehov saknas lämpliga studier baseras litteraturstudien till stor del på översiktsartiklar. Dessa har en lägre vetenskaplig styrka men kan också bidra med en översiktlig bild av rådande kunskapsnivå. Det är vanligt med egna observationer och åsikter i både hälsoprogram och översiktsartiklar (Urquhart 2014; Kerrigan 2015; Allbrook 2016). Av detta kan det uppfattas som att en stor del av hur omvårdnad av dessa patienter ser ut idag baseras på välgrundade gissningar och egna reflektioner. För att få en mer evidensbaserad omvårdnad som utgår ifrån säker kunskap behövs mer forskning och vetenskaplig verifiering. I kandidatarbetet användes en artikel som publicerats i ett utbildningsmaterial tillhörande ett foderföretag (Gunn-Moore 2004). Inga tecken på bias uppmärksammades dock och översiktsartikeln bedömdes som en tillförlitlig källa till informationen. Andra artiklar styrkte även samma information, vilket tyder på att det inte fanns något egenintresse i innehållet i artikeln.

Tydligt under litteraturstudien var att den forskning som bedrivit på geriatriska katter är betydligt mindre omfattande jämfört med motsvarande som utförts på geriatriska hundar, något som även Harper (1998) och Day (2010) konstaterat. Vad detta egentligen beror på är osäkert, men det kan potentiellt leda till att geriatriska katters omvårdnadsbehov i större utsträckning blir förbiset då det inte finns tillräcklig faktabaserad kunskap inom området. I det vardagliga arbetet på klinik kan det tänkas att katterna överlag får mindre tillsyn och uppmärksamhet vid hög arbetsbelastning då hundar måste rastas för att få tillfälle att utföra sina behov. Eftersom katterna inte har samma uppenbara eller vetenskapligt bevisade behov av tillsyn skulle det eventuellt kunna resultera i att de lämnas i sin bur under längre perioder utan vård eller uppmärksamhet. Detta nämndes även i en utav intervjuerna då respondenten poängterade att de inte ser katterna i rörelse i samma utsträckning som hundarna, som rastas flertalet gånger dagligen. Det skulle enligt respondenten kunna leda till att exempelvis ledproblem oftare förblir onoterade.

Kerrigan (2015) nämner att det är viktigt att uppmuntra de geriatriska katterna till rörelse. Ingen av intervjuerna nämnde detta som något de gör och frågor angående huruvida inskrivna katter får möjlighet till någon typ av motion saknades i intervjuerna. Respondent två reflekterade över att katter som lider av osteoartrit troligen är väldigt stela och smärtpåverkade efter att ha vistats i en bur på kliniken under flera dagar. Respondenten ansåg själv att dessa patienter troligt skulle gynnas av att komma ut ur buren och dagligen få röra på sig. Detta indikerar att det i nuläget inte finns någon rutin angående rörelse för katterna på den aktuella kliniken och att det inte är något som vanligtvis erbjuds patienterna. Mer forskning om hur geriatriska katter påverkas av att under långa perioder sitta stilla i en bur är nödvändigt för att belysa hur angeläget det är att på arbetsplatser implementera någon typ av rastning för inskrivna katter. Sammantaget kan det antas att katterna

likt Kerrigan (2015) rekommenderar skulle gynnas av rörelse och att detta är ett område som kan förbättras inom djursjukvården generellt, men också för äldre katter.

Smådjursjukhusen som ombads delta i intervjustudien valdes ut baserat på ett bekvämlighetsurval. Detta medför att de båda arbetsplatserna är placerade i samma geografiska område och de är också jämförbara i både storlek och kompetens. Hade ett slumpmässigt urval applicerats i kandidatarbetet kan tänkas att större skillnader mellan djursjukhusens arbetssätt hade påvisats. Möjligt är att djursjukvården inom samma regioner influeras av varandra och därför arbetar utifrån samma omvårdnadsprinciper. Eftersom endast två intervjuer genomfördes kan inga generella slutsatser dras gällande svenska smådjursjukhus då det kan tänkas att rutiner och tillvägagångssätt skiljer sig signifikant på arbetsplatser på andra ställen i landet eller på kliniker i annan storlek. Omvårdnaden av geriatriska katter på dessa två djursjukhus får ses som exemplifieringar på hur klinisk verksamhet kring dessa patienter kan gå till. Båda djursjukhusen som användes i studien arbetade efter att se patienterna som individer och utvärderar enskilda behov för att därefter anpassa omvårdnaden utifrån det. Om detta görs på ett framgångsrikt sätt kommer det automatiskt resultera i att den geriatriska kattens omvårdnadsbehov tillgodoses, utan att det finns en särskilt anpassad arbetsplan. Omvårdnad är till stor del ett individuellt område då alla patienter har olika tillstånd och behov. Att ingen av respondenterna tidigare hade reflekterat över de geriatriska katternas omvårdnadsbehov kan dock indikera att mer utbildning gällande patientgruppen inom yrkeskåren är behövligt. Trots detta berättade respondenterna om flera situationer där individuella omvårdnadsåtgärder utförs vilket tyder på att de ändå var medvetna om geriatriska katternas behov. Det kan tänkas vara fördelaktigt att ha standardiserade punkter att alltid efterfölja för att säkerställa att ingenting förbises då frånvaro av symtom betyder inte alltid att problematik inte finns. Att eftersträva en officiell samstämmighet inom vården kan bidra till att garantera att patienterna alltid får likvärdig omvårdnad oavsett vem som utför den.

Äldre katter bör enligt litteraturen alltid hanteras lugnt och försiktigt (Kerrigan 2015; Allbrook, 2016). Ingen av respondenterna nämner något särskilt de tänker på när de handskas med just de geriatriska katterna. Däremot berättar de båda att arbetsplatserna försöker arbeta utifrån ett holistiskt synsätt och anpassa undersökningar utefter exempelvis eventuell stelhet eller om individen upplevs besvärad på undersökningsbordet. Det kan antas att all hantering alltid eftersträvas att vara så stressfri som möjligt för patienten, men då katter är smidiga djur med egen vilja är det inte alltid möjligt. Om hjälpmedel som exempelvis handduk krävs vid blodprovstagning kan det tänkas att geriatriska katter påverkas mer av detta än en yngre individ, både med tanke på stress och smärta. Ofta saknas dock bättre alternativ och för att genomföra vissa diagnostiska undersökningar är ibland mindre

optimala tillvägagångssätt nödvändiga. Under litteratursökningen saknades konkreta instruktioner för hur motsträviga individer bör hanteras och insamlad information konstaterar endast att ledsmärta och stressnivå ska tas i beaktning och försöka hållas till ett minimum (Kerrigan 2015; Allbrook, 2016).

Enligt Kerrigan (2015) är det viktigt för inskrivna geriatriska katter med en balans mellan ostörd tid och icke-invasiv sköterskekontakt. Allbrook (2016) rekommenderar att schemalägga en del av dagen mellan behandlingar och åtgärder till "tyst tid", då katterna kan få vila ostört. Förutsättningar för detta kan vara något som beror på aktuellt antal intagna patienter, om det huruvida är möjligt för personalen att ge patienterna ostörd tid eller att umgås med katterna mellan behandlingar. Detta var ingenting som lyftes i någon av intervjuerna och för att kunna säga något om arbetsplatsernas inställning till detta hade fler frågor behövt adderats till frågeformuläret. Urquhart (2014) menar att det finns ett ökat behov av uppmärksamhet och omsorg hos de geriatriska katterna. Att det inte nämndes i intervjuerna behöver inte betyda att djursjukhusen inte eftersträvar att uppfylla detta, men kan indikera att större medvetenhet behövs på arbetsplatser.

Det finns många väsentliga aspekter i hur burarna på kliniker inreds där valet av kattlåda och substrat är viktigt för komforten hos de geriatriska katterna (Urquhart 2014; Allbrook 2016). Utifrån intervjuerna som genomfördes kan det konstateras att djursjukhusen i detta kandidatarbete valde att inreda alla kattburar på ett standardsätt, utan att ta hänsyn till ålder hos den aktuella patienten. Då båda respondenterna i intervjuerna nämner olika problem som kan uppstå och där individuella anpassningar görs kan slutsatsen dras att, även om inga särskilda handlingar utförs som en förebyggande åtgärd för den geriatriska patienten, så kommer dess individuella behov ändå att tillfredsställas. Antingen genom ett obefintligt behov av extra åtgärder eller efter att personalen upplevt något problem, exempelvis där katten uppfattas ha svårt att ta sig i eller ur kattlåda. I sådana fall fick katten istället ett absorberande hygienunderlägg med strö på. Detta gjordes även initialt för patienter som ansågs behöva det, såsom vid fall med frakturer. Detta förehavande stämmer väl överens med Allbrooks (2016) rekommendationer.

Respondent ett berättade om situationer med rädda katter då de hänger över filter för att ge patienten mer avskildhet. Detta visar att även om det inte finns specifika riktlinjer så sker en individanpassning på klinikerna som kan resultera i bästa möjliga upplevelse för just den patienten. Genom att hänga upp filter för att minska insynen i kattburen reduceras även möjligheten för en god uppsikt över patienterna, vilket troligen är anledningen till att detta inte alltid görs. Allbrook (2016) menar att med tanke på eventuellt stela leder är det viktigt att inreda geriatriska katters burar med tjocka, mjuka bäddar. Respondenterna nämner att burarna inreds med mjuka filter, men inte att något extra tjockt underlägg skulle ges till de geriatriska

patienterna. Det skulle kunna tänkas att dessa patienter kan gynnas av en ökad mängd filter i buren, men ingen slutsats kan dras om huruvida detta görs.

På kliniker kan det antas att det i många fall av eventuell individanpassning av burar är en fråga om resurser, tillgänglig personal och tid. Då en standardinredd bur kan förutsättas vara tillräcklig för många inskrivna patienter kan användandet av sådana potentiellt öka effektiviteten på arbetsplatserna. Om alla burar initialt inreds på samma sätt innebär det att vem som helst kan ställa i ordning en bur, utan information om aktuell patient. Det kan vara gynnsamt i en stressig situation på kliniken då det är mycket att göra. Att använda sig av en standardinredd bur skulle dock kunna innebära att det reflekteras mindre över specifika behov hos patienterna. Eftersom inskrivna patienter hålls kontinuerligt under uppsikt kan det på de deltagande smådjursjukhusen förmodas att lämpliga åtgärder gällande burarna genomförs för de geriatriska katterna som behöver det. Detta skulle också medföra en regelbunden tömning av kattlådan och byte av nedsmutsat bäddmaterial, vilket Kerrigan (2015) understryker som viktigt. Det kan däremot tyckas märkligt att det inte finns en mer universal uppfattning om vad som bör tänkas på i fråga om burar åt denna patientgrupp. Enligt respondent två finns standardiserade åtgärder som utförs för kattungar, men inte för de äldre katterna. Även om inte ett uppenbart behov upplevs på djursjukhusen så skulle en utarbetad strategi kring inskrivna geriatriska katter kunna leda till att säkerställa att alla åldersgrupper får samma omtanke och anpassade vård på en vårdavdelning.

Allbrook (2016) skriver att adulta katters energibehov sjunker fram till 10–12 års ålder, varefter det ökar igen. Båda respondenterna nämnde att det är en faktor de tar i beaktning när de räknar på den dagliga fodergivan till de inskrivna geriatriska katterna. Med tanke på den ökade risken för njurproblem är ett foder speciellt anpassat för njursjukdom ofta nödvändigt för många äldre katter (Spakes et al. 2016). Båda respondenterna tar upp eventuella sjukdomsförlopp som aspekter de tar hänsyn till vid val av foder. Respondent två poängterar även att de försöker undvika att ge specialfoder som njurfoder på kliniken, eftersom det innebär en högre risk för foderaversion i ett senare skede. Olika typer av foder erbjuds rutinmässigt på djursjukhusen med syfte att notera kattens egen preferens. Utöver vid särskilda omständigheter kan det förmodas att det är mindre viktigt vad katterna äter, så länge de faktiskt äter. I den ena intervjun lyftes att respondenten reflekterade över att våtfoder eventuellt är att föredra till äldre katter då påverkad munstatus är vanligt förekommande. Tandproblem var även något som nämndes av den andra respondenten och djursjukhusen upplevdes därför ha god kännedom kring detta frekventa problem hos äldre katter (Lund et al. 1999; Kerrigan 2015).

Under sin klinikvistelse erbjuds katterna flera mindre mål mat dagligen, vilket förespråkas av Pittari et al. (2009). Båda respondenterna var eniga om att till katter

med nedsatt aptit värma fodret, då det höjer smaken och lukten på fodret. I litteraturen beskrivs det att geriatriska katter ofta har ett försämrat lukt- och smaksinne, och att uppvärmning av fodret därför kan vara att rekommendera (Michel 2001). Även om valet av skål är väsentligt enligt Kerrigan (2015) är detta ingenting som det framkom att djursjukhusen reflekterat över. Överlag uppfattas det som att djursjukhusen har en god förståelse för den geriatriska kattens näringsbehov och att de arbetade aktivt för att främja dess aptit.

Vanligt förekommande hos de äldre individerna är utöver ett nedsatt lukt- och smaksinne även påverkad syn eller hörsel. Kerrigan (2015) rekommenderar därför att ha en skylt på burdörren för att informera personalen om eventuella nedsättningar. Även om båda respondenterna nämner försämrad syn och hörsel som vanligt förekommande hos de äldre katterna så är kan ingenting sägas om ifall arbetsplatserna använder sig av skyltar för att tydliggöra dessa tillstånd. Respondent ett nämner att de vid sådana patienter på kliniken tänker på att försöka annonsera sin närvaro tydligt när de närmar sig buren, vilket också poängteras av Kerrigan (2015). Att detta är ett vanligt problem hos geriatriska katter uppfattas de deltagande smådjursjukhusen väl medvetna om.

Respondent ett berättade att arbetsplatsen tidigare erbjöd seniorkontroller men uppfattade det själv som något som nu fallit mellan stolarna. Enligt Metzger (2005) är de fysiska tecknen på åldrande hos katt inte lika tydliga som hos hund och därför svårare att upptäcka, vilket leder till att diagnostiska tester är nödvändiga i större utsträckning. Därför är det hos geriatriska katter essentiellt med regelbundna veterinärbesök. Lue et al (2008) hävdar att det finns goda möjligheter för djursjukvården att växa inom vården av katter. I sin studie visar de att kattägare i regel besitter högre utbildningsnivå än hundägare, vilket kan indikera goda förutsättningar för att förstå vikten av tilltagna kliniska undersökningar. Samma studie lyfter också att tre av fyra kattägare redan har övervägt regelbundna hälsokontroller för sin katt, vilket vid ökad information om nyttan med seniorkontroller potentiellt skulle kunna öka frekvensen av veterinärbesök. Ingen av de deltagande smådjursjukhusen erbjöd i dagsläget någon typ av seniorkontroller. Det uppfattas därför finnas ett möjligt behov av att höja prioriteringen av vården för de äldre patienterna. Ett utarbetat hälsoprogram skulle kunna bidra med en standardiserad undersökning av patienterna vilket underlättar arbetet med att detektera sjukdomar i ett så tidigt skede som möjligt (Hoskins 2004; Epstein et al. 2005; Metzger 2005; Vogt et al. 2010; Fortney 2012; Allbrook 2016; Bellows et al. 2016).

I dagsläget förefaller det inte finnas någon omfattande forskning eller utarbetade rutiner angående hur omvårdnaden på kliniken av den geriatriska katten bör skötas vilket tydliggör behovet av fortsatta studier inom ämnet. Hur dessa patienter bäst

tas om hand på en vårdavdelning och vilka anpassningar i rutiner och omvårdnadsåtgärder som bör ske behöver underbyggas med vetenskapliga evidens. Ålderdom och en försämrad hälsa och ska inte alltid behöva gå hand i hand. Djurhälsovården föreslås gynnas av att i större utsträckning implementera användandet av hälsoprogram för seniora och geriatriska patienter, baserat på att detta saknades på de två djursjukhus som deltog i intervjustudien. Inga generella antaganden huruvida detta redan görs på andra kliniker kan dock göras då urvalet var alltför litet för att kunna dra några slutsatser. Vidare kan konstateras att en större medvetenhet kring geriatriska katter och deras omvårdnadsbehov hos djurhälsopersonal är att eftersträva. Det är också viktigt att personalen ges möjlighet att kontinuerligt uppdatera sina kunskaper i takt med att ny forskning presenteras i ämnet. Trots att detta kandidatarbete belyst bristen på existerande omvårdnadsrutiner kring den geriatriska katten så tros ändå kliniker som arbetar utifrån en holistisk patientsyn kunna möta den äldre patientens omvårdnadsbehov väl. Däremot kan rutiner baserade på vetenskap i det kliniska arbetet tänkas kunna förbättra äldre katters upplevelse och säkerställa att alla geriatriska patienter får likvärdig omvårdnad.

Majoriteten av tillgänglig litteratur betonar vikten av rådgivning på klinik och tydliggör djurhälsopersonalens ansvar i att informera och utbilda djurägare (Metzger 2005; Vogt et al. 2010; Landsberg et al. 2012; Allbrook et al. 2016). För att fånga upp geriatriska katter handlar det om att djurägare bör vara uppmärksamma på förändringar som kan tyda på sjukdom hos sina sällskapsdjur. Det hamnar därför på djurhälsopersonalens ansvar att instruera djurägare om vad de ska vara observanta på och hur ofta de bör besöka veterinär (Vogt et al. 2010). Många förändringar som sker med åldern hos katter är också sådana vilka kräver anpassningar i hemmiljön. Därför bör dessa förändringar noggrant informeras om på klinik då det, som respondent ett nämnde, inte går att veta vilken kunskapsnivå djurägaren besitter om åldrande och dess symptom. Inget av de deltagande djursjukhusen hade några färdiga hemgångsråd för just geriatriska katter eller standardpunkter som alltid lyfts i kontakt med djurägare med äldre djur. Respondent två nämnde att det är olika hur personal väljer att sköta hemlämningar och att aspekter som informeras om mycket speglar berörd personals egna intresseområden. Det kan öka risken för att nödvändig information till djurägaren går förlorad. Båda respondenterna berättade att vanliga sjukdomstillstånd och beteendeförändringar som bör uppmärksammas av djurägaren är något som det ofta informeras om. Här finns dock utrymme att säkerställa en större samstämmighet av den information som når djurägare samt underlätta för personalen genom att tydliggöra vilken rådgivning de förväntas delge djurägaren.

Då de geriatriska individerna är en patientgrupp där förändringar sker snabbt och det är viktigt för djurägare att tidigt notera dessa förändringar så kan det konstateras

att det finns utrymme för förbättring inom rådgivningen av dessa patienter. I ett första steg är det viktigt att utbilda personal om behovet av rådgivning, och i en fortsättning föreslås en mall att följa för både hemgångsråd och kontakt med djurägare. Detta för att säkerställa att relevant information når djurägaren, oavsett vem som jobbar. Rådgivning är enligt Metzger (2005), Fortney (2012) och Allbrook (2016) väldigt viktigt och det kan vara fördelaktigt att på kliniken tydliggöra vems arbetsuppgift detta är, så att det inte är något som försummas. Hoskins (2004) beskriver tillvägagångssättet av en lämplig rutin för hemlämningar. Med tydliga instruktioner för personal hur dessa ska genomföras ökar möjligheterna för att en enhetlig metod för hemlämningar appliceras på kliniker.

4.1. Konklusion

Det finns omfattande forskning rörande geriatriska katter gällande specifika sjukdomstillstånd och hälsoprogram, men omvårdnadsforskning för dessa individer saknas till stor del. Omvårdnaden av geriatriska katter på stationärvårdsavdelningar generellt idag utförs alltså troligen mer enligt tradition och baserat på egna erfarenheter. Genom litteraturstudien kan det konkluderas att geriatriska katter troligtvis behöver mjuka viloplats, lätt åtkomst till utkiksplatser, matskålar samt kattlåda och en tillfredsställande och anpassad diet. Vidare indikerar resultatet att ett ökat behov av omsorg och anpassad rörelse kan finnas, vilket kan innefatta områden med rum för förbättring i den kliniska verksamheten.

Vid djursjukhusen i detta arbete utfördes individuella anpassningar för patienter där det fanns ett konstaterat behov eller problem och inga specifika anpassningar för alla geriatriska katter inskrivna på stationärvårdsavdelning. Arbetsplatserna fokuserade mycket på individanpassad omvårdnad och upplevdes därigenom ändå medvetna om de enskilda geriatriska patienternas behov samt erbjöd en tillfredsställande omvårdnad. Djursjukvården skulle dock troligen gynnas av standardiserade protokoll på vårdavdelningar för att öka medvetenheten hos djurhälsopersonal och säkerställa en likvärdig omvårdnad av geriatriska patienter. Inte heller några standardiserade hemgångsråd eller informationspunkter för alla djurägare med geriatriska katter fanns på något av djursjukhusen. Rådgivningen för dessa patienter är väsentlig för att djurägarna ska kunna erbjuda en god välfärd under katternas allt längre liv. För att underlätta för personalen och garantera att relevant information når djurägarna föreslås därför en samstämmighet gällande rådgivningen för geriatriska katter vara gynnsamt på arbetsplatserna.

Den rådande låga kunskapsnivån om geriatriska katter medför att inga säkra slutsatser angående den geriatriska kattens särskilda omvårdnadsbehov kan dras då det är ett område som kräver fortsatt forskning.

Referenser

- Allbrook, A. (2016) Geriatric cats: care within the veterinary practice. *The Veterinary Nurse*, vol. 7 (3), ss. 164-167. DOI: <https://doi.org/10.12968/vetn.2016.7.3.164>
- Bellows, J., Center, S., Daristotle, L., Estrada, A.H., Flickinger, E.A., Horwitz, Lascelles, B.D.X., Lepine, A., Perea, S., Scherk, M., Shoveller, A.K. (2016). Aging in cats: common physical and functional changes. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, vol. 18, ss. 533-550. DOI: <https://doi.org/10.1177/1098612X16649523>
- Bellows, J., Berg, M.L., Dennis, S., Harvey, R., Lobprise, H.B., Snyder, C.J., Stone, A.E.S, Van de Wetering, A.G. (2019). 2019 AAHA Dental Care Guidelines for dogs and cats. *Journal of the American Animal Hospital Association*, vol. 55 (2), ss. 49-69. DOI: <https://doi.org/10.5326/JAAHA-MS-6933>
- Bennett, N., Greco, D.S., Peterson, M.E., Mathes, M., Fettman, M.J. (2006). Comparison of a low carbohydrate-low fiber diet and a moderate carbohydrate-high fibre diet in the management of feline diabetes mellitus. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, vol. 8 (2), ss. 73-84. DOI: <https://doi.org/10.1016%2Fj.jfms.2005.08.004>
- Caney, S. (2009) Weight loss in the elderly cat: appetite is fine, and everything looks normal... *Journal of Feline Medicine and Surgery*, vol. 11 (9), ss. 738-746. DOI: <https://doi.org/10.1016%2Fj.jfms.2009.07.008>
- Carney, H.C., Ward, C.R., Bailey, S.J., Bruyette, D., Dennis, S., Ferguson, D., Hinc, A., Rucinsky, A.R. (2016). 2016 AAHP Guidelines for the management of feline hyperthyroidism. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, vol. 18 (5), ss. 400-416. DOI: <https://doi.org/10.1177%2F1098612X16643252>
- Clarke, S.P., Mellor, D., Clements, D.N., Gemmill, T., Farrell, M., Carmichael, S., Bennet, D. (2005) Prevalence of radiographic signs of degenerative joint disease in a hospital population of cats. *Veterinary Record*, vol. 157, ss. 793-799. DOI: <http://dx.doi.org/10.1136/vr.157.25.793>
- Day, M.J. (2010). Ageing, immunoscene and inflammaging in the dog and cat. *Journal of Comparative Pathology*, vol. 142 (1), ss. 560-569. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jcpa.2009.10.011>
- Epstein, M., Kuehn, N.F., Landsberg, G., Lascelles, B.D.X., Marks, S.L., Shcaedler, J.M., Tuzio, H. (2005). AAHA Senior care guidelines for dogs

- and cats. *Journal of the American Animal Hospital Association*, vol. 41 (2), ss. 81-91. DOI: <https://jaaha.org/doi/full/10.5326/0410081>
- Fortney, W.D. (2012). Implementing a successful senior/geriatric health care program for veterinarians, veterinary technicians, and office managers. *Veterinary Clinics: Small Animal Practice*, vol. 42 (4), ss. 823-834. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cvsm.2012.04.011>
- Fortney, W.D. (2004). Geriatrics and aging. I: Hoskins, J.D. (red.), *Geriatrics & Gerontology of the dog and cat (Second Edition)*. Philadelphia: Saunders, ss. 1-4. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-7216-8799-5.50004-X>
- Fry, M. (2015) Cognitive dysfunction in older dogs and cats: the role of the veterinary nurse in screening. *The Veterinary Nurse*, vol. 6 (5), ss. 266-274. DOI: <https://doi.org/10.12968/vetn.2015.6.5.266>
- Gunn-Moore, D. (2004) Considering older cats. *Compendium on Continuing Education for the Practicing Veterinarian*, vol. 26 (2A) (Supplement), ss. 1-4. Tillgänglig: <https://www.purinaproplanvets.com/media/1349/getresourceaxd-16.pdf#page=8> [2020-03-31]
- Gunn-Moore, D., Moffat, K., Christie, L.-A., Head, E. (2007) Cognitive dysfunction and the neurobiology of ageing in cats. *Journal of Small Animal Practice*, vol. 48 (10), ss. 546-553. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1748-5827.2007.00386.x>
- Halls, V. (2015). Behavioural aspects of caring for an elderly cat. *Feline Focus*, vol. 1 (10), ss. 359-366. Tillgänglig: <https://todaysveterinarynurse.com/articles/behavioral-aspects-of-caring-for-elderly-cats/> [2020-04-17]
- Hardie, E.M., Roe, S.C., Martin, F.R. (2002). Radiographic evidence of degenerative joint disease in geriatric cats: 100 cases (1994-1997). *Journal of the American Veterinary Medical Association*, vol. 220 (5), ss. 628-632. DOI: <https://doi.org/10.2460/javma.2002.220.628>
- Hoskins, J.D. (2004). Health care programs. I: Hoskins, J.D. (red.), *Geriatrics & Gerontology of the dog and cat (Second Edition)*. Philadelphia: Saunders, ss. 375-379. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-7216-8799-5.50026-9>
- Karagiannis, C. & Mills, D. (2014) Feline cognitive dysfunction syndrome. *Veterinary Focus*, vol. 24 (2), ss. 42-47. Tillgänglig: https://www.researchgate.net/profile/Christos_Karagiannis/publication/266382762_Feline_Cognitive_Dysfunction_Syndrome/links/542e7bf20cf277d58e8ebc4c.pdf [2020-03-26]
- Kerrigan, L. (2015). Care of ageing patients: general considerations for nursing. *Vet Times*, vol. 3, ss. 1-8. Tillgänglig: <https://www.vettimes.co.uk/article/care-of-ageing-patients-general-considerations-for-nursing/> [2020-04-17]
- Laflamme, D.P. (2005). Nutrition for aging cats and dogs and the importance of body condition. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal*

- Practice*, vol. 35 (3), ss. 713-742. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cvsm.2004.12.011>
- Laflamme, D. & Gunn-Moore, D. (2014). Nutrition of aging cats. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*, vol. 44 (4), ss. 761-774. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cvsm.2014.03.001>
- Landsberg, G.M., Denenberg, S., Araujo, J.A. (2010). Cognitive dysfunction in cats: a syndrome we used to dismiss as 'old age'. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, vol. 12 (11), ss. 837-848. DOI: <https://doi.org/10.1016%2Fj.jfms.2010.09.004>
- Landsberg, G.M., DePorter, T., Araujo, J.A. (2011). Clinical signs and management of anxiety, sleeplessness, and cognitive dysfunction in the senior pet. *Veterinary Clinics: Small Animal Practice*, vol. 41 (3), ss. 565-590. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cvsm.2011.03.017>
- Landsberg, G.M., Nichol, J., Araujo, J.A. (2012). Cognitive dysfunction syndrome. *Veterinary Clinics: Small Animal Practice*, vol 42 (4), ss. 749-768. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cvsm.2012.04.003>
- Lawler, D.F., Evans, R.H., Chase, K., Ellersieck, M., Li, Q., Larson, B.T., Satyaraj, E., Heininger, K., (2006). The aging feline kidney: A model mortality antagonist?. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, vol. 8, ss. 363-371. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jfms.2006.06.002>
- Lue, T.W., Pantenburg, D.P., Crawford, P.M. (2008). Impact of the owner-pet and client-veterinarian bond on the care that pets receive. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, vol. 232 (4), ss. 531-540. DOI: <https://doi.org/10.2460/javma.232.4.531>
- Lund, E.M., Armstrong, J., Kirk, C.A., Kolar, L.M., Klausner, J.S. (1999). Health status and population characteristics of dogs and cats examined at private veterinary practices in the United States. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, vol. 214 (9), ss. 1336-1341. Tillgänglig: https://www.researchgate.net/profile/Claudia_Kirk/publication/12979832_Health_status_and_population_characteristics_of_dogs_and_cats_examined_at_private_veterinary_practices_in_the_United_States/links/09e415092b1ebd5beb000000.pdf [2020-04-27]
- Malik, A. (2019). Looking after the end-of-life patient: four case studies. *The Veterinary Nurse*, vol. 10 (5), ss. 232-240. DOI: <https://doi.org/10.12968/vetn.2019.10.5.230>
- Metzger, F.L. (2005). Senior and geriatric care programs for veterinarians. *Veterinary Clinic of North America: Small Animal Practice*, vol. 5 (3), ss. 743-753. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cvsm.2004.12.005>
- Michel, K.E. (2001). Management of anorexia in the cat. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, vol. 3 (1), ss. 3-8. DOI: <https://doi.org/10.1053%2Fj.fms.2001.0108>
- Moffatt, K.S. & Landsberg, G.M. (2003) An investigation of the prevalence of clinical signs of cognitive dysfunction syndrome (CDS) in cats. *Journal of the American Animal Hospital Association*. Opublicerat manuskript.

Hämtat från: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1748-5827.2007.00386.x> [2020-04-17]

- Mosier, J.E. (1989). Effect of aging on body systems of the dog. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*, vol. 19 (1), ss. 1-12. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0195-5616\(89\)50001-9](https://doi.org/10.1016/S0195-5616(89)50001-9)
- Pittari, J., Rodan, I., Beekman, G., Gunn-Moore, D., Polzin, D., Taboada, J., Tuzio, H., Zoran, D. (2009). AAFP Senior care guidelines. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, vol. 11, ss. 763-778. DOI: <https://doi.org/10.1016%2Fj.jfms.2009.07.011>
- Prahl, A., Guptill, L., Glickman, N.W., Tetrick, M., Glickman, L.T. (2007) Time trends and risk factors for diabetes mellitus in cats presented to veterinary teaching hospitals. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, vol. 9 (5), ss. 351-358. DOI: <https://doi.org/10.1016%2Fj.jfms.2007.02.004>
- Robertson, S.A. (2009). Pain Management in the cat. I: Gaynor, J.S. & Muir, W.W. (red.), *Handbook of Veterinary Pain Management (Second Edition)*. Saint Louis: Mosby Elsevier, ss. 415-439. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-032304679-4.10022-X>
- Rollin, B.E. (2007). Ethical issues in geriatric feline medicine. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, vol. 9 (4), ss. 326-334. DOI: <https://doi.org/10.1016%2Fj.jfms.2007.01.011>
- Sparkes, A.H., Caney, S., Chalhoub, S., Elliott, J., Finch, N., Gajanayake, I., Langston, C., Lefebvre, H.P., White, J., Quimby, J. (2016). ISFM Consensus Guidelines on the diagnosis and management of feline chronic kidney disease. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, vol. 18 (3), ss. 219-239. DOI: <https://doi.org/10.1177%2F1098612X16631234>
- Taylor, S.S., Sparkes, A.H., Briscoe, K., Carter, J., Sala, S.C., Jepson, R.E., Reynolds, B.S., Scansen, B.A. (2017) ISFM Consensus Guidelines on the diagnosis and management of hypertension in cats. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, vol. 19, ss. 288-303. DOI: <https://doi.org/10.1177/1098612X17693500>
- Thompson, J. (2004). Management of hypertension in a geriatric cat. *The Canadian Veterinary Journal*, vol. 45(5), ss. 427-429. DOI: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC548629/>
- Thompson, K. (2013). Approach to analgesia in the feline geriatric patient. *The Veterinary Nurse*, vol. 2, ss. 282-292. DOI: <https://doi.org/10.12968/vetn.2011.2.10.582>
- Urquhart, C. (2014). Appreciating the needs of elderly in patients. *Veterinary Nursing Journal*, vol. 16 (6), ss. 206-208. DOI: <https://doi.org/10.1080/17415349.2001.11013183>
- Vogt, A.H., Rodan, I., Brown, M., Brown, S., Buffington, C.A.T., Forman, M.J.R., Neilson, J., Sparkes, A. (2010). AAFP-AAHA Feline Life Stage Guidelines. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, vol. 12, ss. 43-54. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jfms.2009.12.006>

Tack

Vi vill först och främst rikta ett stort tack till vår handledare Sanna utan vars entusiasm, energi och inspiration detta arbetet mest troligt aldrig hade hänt (det hade åtminstone varit väldigt mycket sämre). Du får saker som först känns jobbiga att istället kännas roliga och genomförbara. Tack!

Vi är också otroligt tacksamma för de två djursjukskötarens medverkan samt våra kloka klasskamraters förmåga att reflektera över aspekter som annars flugit oss helt över huvudet.

Bilaga 1

Intervju djursjukskötare

Detta är en intervju som kommer att ingå i ett kandidatarbete på djursjukskötarprogrammet som handlar om geriatriska katter. Livslängden hos våra sällskapsdjur har under senare år ökat och vi har nu en större population åldrande djur än tidigare. Detta är till följd av ökad kunskap, forskning och utveckling av teknik. Syftet med arbetet är att undersöka vilka särskilda omvårdnadsbehov den geriatriska katten har och hur omvårdnad och rådgivning av dessa patienter ser ut på svenska smådjursjukhus.

Vi planerar att genomföra muntliga intervjuer med djursjukskötare på olika arbetsplatser. Intervjuerna spelas samtidigt in för att kunna lyssnas på även i efterhand och eventuellt transkriberas. Vi är intresserade av åsikter utifrån yrkesroll; hur rutiner, rådgivning och omvårdnad ser ut i det dagliga arbetet och inte av personliga reflektioner. Svaren från intervjuerna kommer i arbetet att sammanställas och i en diskussion jämföras med andra djursjukskötares svar samt tidigare litteratur i ämnet. Alla uppgifter om personer och djursjukhus kommer att hanteras konfidentiellt och uppgifter så som namn på person och djursjukhus kommer att kodas. Vi uppskattar att intervjuerna kommer ta 20-30 min och vi bestämmer individuellt tid och plats för genomförandet. Vid intresse kommer det färdiga arbetet sedan att finnas tillgängligt för läsning.

Här nedan finner du intervjufrågorna. Stort tack för att du vill delta!
Maja och Lisa

Intervjufrågor

- Upplever du att en geriatrisk katt har några särskilda omvårdnadsbehov på en stationärvårdsavdelning? I så fall, vilka?
- Har ni några särskilda rutiner gällande vården av geriatrika katter på kliniken?
- Hur tänker du angående hanteringen av en geriatrisk katt? Tar du hänsyn till något särskilt?
- Hur inreder ni en bur till en geriatrisk katt?
- Hur tänker du gällande utfodring av en geriatrisk katt?
- Ger ni några specifika råd på kliniken till ägare med geriatrika katter? Om ja, vad? Om nej, varför inte?
- Anser du att det ni gör är rimligt/tillräckligt? Finns det något som bör förbättras?
- Är det någonting annat du vill tillägga?